

Filosofia de la crítica

ANA RODRÍGUEZ FISCHER

ASSAIG

J.M. Coetzee, *Costas extrañas*.
Ensayos, 1986-1999.
Traducción de Pedro Tena.
DEBATE. Barcelona, 2004.

Ara que tant entomòleg de la literatura –com els va anomenar Steiner– ens ven el producte de l'aplicació de les successives plantilles subministrades pels estructuralistes, els malabaristes de la gramàtica o els estadístics d'unes altres disciplines, resulta oxigenant i terriblement suggerent i grat –a més d'alliçonador– que un llibre com el que avui comento arribi a mans del lector. I això no és conseqüència d'una personal feblesa per l'assaig literari fet pels artífexs de la literatura –els escriptors–, sovint molt superior al firmat pels seus intèrprets o divulgadors, sinó a les qualitats d'un llibre que serà agradable de llegir per a tothom que prefereixi la literatura a qualsevol altre dels seus succedanis que avui ens subministra el mercat. Incloc entre aquest grup de lectors els editors, ja que a *Costas extrañas* Coetzee, a més d'ocupar-se d'autors i títols clàssics o ja consagrats, atén també a un altre grup d'escriptors poc

neguts aquí –hi destaquen els sud-africans i els procedents d'extintes colònies angleses– i que, a jutjar pel que l'autor exposa, ens convindria conèixer i divulgar.

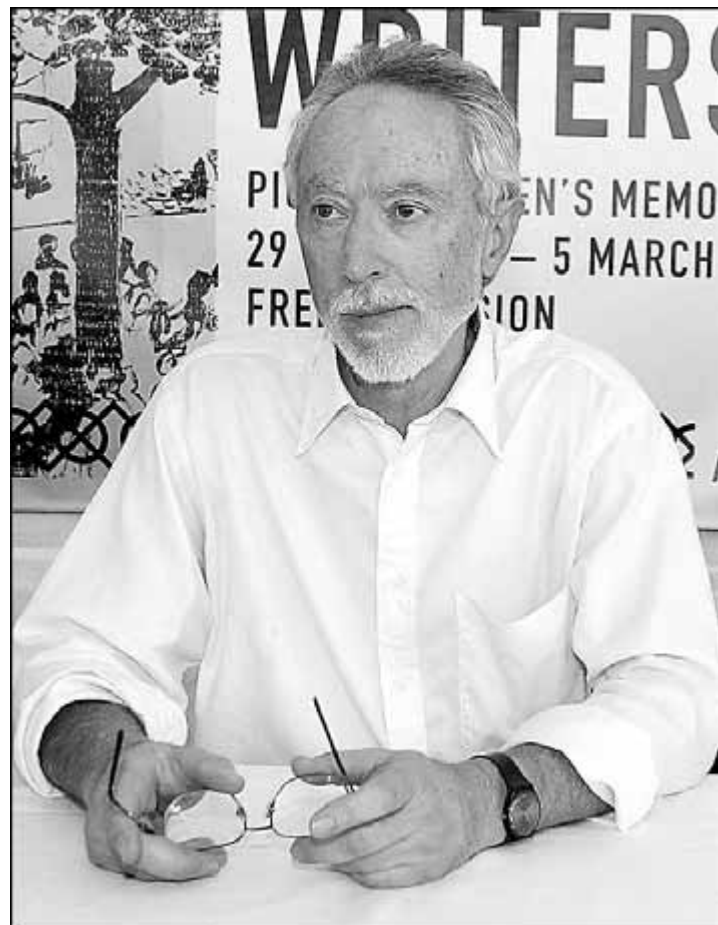
A uns i altres Coetzee els aplica idèntic barem. Generalment comença els seus assajos amb una exegesi minuciosa de l'obra analitzada, que va examinant en els seus múltiples vessants: explica i resum, primer; després interpreta la intenció o propòsit d'un autor abraçant la circumstància en què una determinada obra va ser gestada i analitza les tècniques i els recursos utilitzats: després valora i argumenta, sense limitar-se a qualificar o desqualificar aplicant els consabuts enfilalls d'adjectius intercanviables; i, finalment, Coetzee raona la seva conclusió. En el cas de les obres traduïdes a l'anglès, tampoc descarta revisar aquestes versions (és exemplar la que dedica a les de Kafka).

EXEMPLES DE REFLEXIONS

Un bon exemple del tipus de reflexions que Coetzee es planteja el tenim en el capítol dedicat al novel·lista egipci Naguib Mahfuz, en el qual, referint-se al conjunt dels països islàmics, aborda la problemàtica que deriva d'adoptar una sèrie de conceptes i institucions culturals occidentals que

els esmentats països van considerar essencials per a la seva modernització. Aleshores, la pregunta és: “¿Pot modernitzar-se una cultura sense interioritzar la genealogia de la modernitat, és a dir, sense viure la revolució epistemològica, amb totes les implicacions que comporta, de les quals ha sorgit el pensament científic occidental?”. La novel·la és una d'aquestes importacions; i Mahfuz, un referent ineludible per a la maduresa i expansió de les lletres àrabs.

Agafem un altre exemple: la relectura de *Clarissa*, de Samuel Richardson, llegida per Coetzee com a “novel·la sobre la violabilitat i de la violació, sobre els drets del jo a l'autodeterminació” (que prenguin nota els entusiastes de la ginocrítica). I encara un altre exemple: la lúcida dissecció del discurs d'investidura com a president de la Societat d'Estudis Virgilians que T.S. Eliot va pronunciar a Londres, el 1944, titulat *Què és un clàssic?* El doble examen que en fa, transcendental i poètic (o de dins a fora) i sociocultural (o de fora a dins), a què Coetzee sotmet la conferència d'Eliot és senzillament magistral, mostrant-se com a paladí de la impersonalitat en la crítica entreteixeix en el seu discurs un subtext per fabricar-se una nova identitat des de la qual

L'AUTOR SUD-ÀFRICÀ J.M. COETZEE VA GUANYAR EL NOBEL EL 2003

autolegitimar-se com a plaçó excèntric del gran llinatge de Virgili i Dant.

Sense erigir-se en furibund jutge de res ni de ningú, Coetzee tampoc fa gaires complaences. Per al lector de parla hispana, el setge a Borges és modèlic. Com ho és la lectura dels *Diarios* de Musil, la revisió de l'autobiografia de Doris Lessing, les analogies entre Nadine Gordimer i Iván Turgueniev a propòsit del compromís polític de l'escriptor i la interpretació dels

llibres de viatge de l'holandès Cees Nooteboom.

En definitiva, no es tracta d'enumerar. Preténia oferir una idea breu de la varietat i del gran fons interpretatiu que contenen aquestes pàgines. Parafraçant Coetzee quan es refereix al Joseph Brodsky assagista, de *Costas extrañas* el que es pot dir és com a mínim que no som davant “capricioses anotacions al pas”, sinó davant un llibre els components del qual revelen una sistemàtica filosofia de la crítica.

POESIA

Giovanni Dotoli, *París poema*.
Pròleg de Pierre Brunel.
Traducció d'Àngels Santa i Ramon Usall. PAGÈS EDITORS.
Lleida, 2005.

Escenari d'alguns dels moviments culturals contemporanis més intensos i influents –la poesia francesa del XIX, l'impressionisme pictòric, el boom literari sud-americà...–, París ha estat sempre un indret en què els creadors han vist aquesta llum difícil que precedeix l'acte de concebre noves realitats a través dels llenguatges artístics. No obstant això, la falsa idea d'originalitat que ens envolta ha frenat molts autors actuals a l'hora d'incorporar aquesta ciutat a l'imaginari europeu recent. París sembla ser pel seu passat, ja no se'n ven com a pàtria de la cultura, potser perquè tots volem tenir-ne una a la vora de casa nostra. Tot plegat és injust. En bona mesura, la capital francesa ha baixat en aquest rànquing perquè les altres ciutats europees s'han decidit a exercir el seu paper en la història, però no per haver perdut moltes de les virtuts que la van convertir en la capital cultural del món.

Pràctica poètica com a autobiografia

XULIO RICARDO TRIGO

Un dels grans mèrits de Giovanni Dotoli a *París poema* és haver entès que l'enorme pes de la tradició –Rimbaud, Baudelaire, Villon– eren a l'hora d'escriure sobre París una riquesa afegida per a un tema apassionant. D'entrada, Dotoli pren com a punt de partença del seu llibre una idea que Ricardo Piglia ha aplicat a l'assaig, l'escriptura com a autobiografia, que podem fer servir també en el cas de la poesia o de les altres arts. En una època d'individualisme extrem, la creació cerca als fonaments més íntims per enfrontar-se a la seva contemporaneïtat. I podem connectar la idea amb l'excel·lent pròleg de Pierre Brunel que acompanya aquesta traducció, allà on Brunel afirma que hi ha una línia recta entre Apollinaire i Dotoli.

ESPAI PER A LA FICCIÓ

L'escriptor italià concep *París poema* com un llarg recorregut per l'ànima parisenca, marcat per lectures i altres experiències diverses d'allò que ha estat aquest territori quan els artistes l'han pres com a espai per

a la ficció o els somnis. Però també parteix d'una trajectòria personal peculiar que li ha fet adoptar la ciutat francesa com a segona pàtria. Sense oblidar els seus orígens, Dotoli descriu amb passió la vida a la vora del Sena, la petjada dels artistes als cafès, la música que envaeix les terrasses, a través d'una poesia que beu de les sensacions i de la contemplació, poemes que sovint esdevenen germans bessons d'un art de la fotografia que, des dels seus inicis, va ser també testimoni d'excepció de la ciutat.

D'aquesta experiència textual en neix una completíssima visió de París que conjuga autobiografia, història i sentiment. Però, lluny del sentimentalisme, el llibre és també un excel·lent exemple de mirada contemporània, una mirada que no exclou la tradició com a única manera de bastir escenaris de futur. Només amb l'esperit de la curiositat que predicava Ezra Pound –“Llegint un llibre sobre París antic / segueixo el curs del vent del Sena / amb els lents reflexos de xemeneies i finestres”– es pot

EL POETA GIOVANNI DOTOLI

accedir a les nombroses sensacions que és capaç de transmetre Dotoli. El lector s'haurà de situar a la vora del seu riu personal i anar passant les pàgines blanques on habita el poema. L'esforç inicial d'enfrontar-se a un món desconegut s'anirà transformant sense demora en el plaer pausat de l'experiència estètica.

Finalment, no s'ha de deixar passar l'ocasió de lloar la magnífica tasca que du a terme la *Biblioteca de la Suda*. A poc a poc s'ha convertit en una

col·lecció de referència en l'edició d'autors contemporanis catalans, però també ha pres la responsabilitat d'oferir-nos versions de poesia estrangera que la nostra cultura havia d'incorporar, com ara Eugénio de Andrade, Helder, Auster, Ryokan i Dotoli.

SENSE LA VERSIÓ ORIGINAL

Però en aquest punt hem de fer una petita crítica. I és que, tot i entendre les raons editorials, marcades sense dubte pel volum del llibre, una traducció poètica que parteix d'una llengua romànica no pot ser publicada sense la seva versió original. És un pas enrer que hi ha maneres de pal·liar si no es pot assumir la tradicional solució de les pàgines enfrontades. Per exemple, incloure al final del llibre els poemes en prosa i separats per la típica barra inclinada, un mal menor que no trenca, però, la correcta transmissió d'aquest tipus de textos. Per sort el treball dut a terme pels traductors i l'encertat pròleg situen de manera suficient la poesia de Giovanni Dotoli, que ha sabut veure en París les virtuts d'un temps que només pot ser el temps present.